

EXECUTAREA SILITĂ ÎN NATURĂ A OBLIGAȚIILOR CONTRACTUALE ÎN SISTEMUL CODULUI CIVIL ROMÂN

Noțiunea și condițiile de drept comun

- Tomul 1: Vladimir Diaconiță - Noțiunea și condițiile de drept comun
- Tomul 2: Vladimir Diaconiță - Noțiunea și condițiile de drept comun
- Tomul 3: Vladimir Diaconiță - Noțiunea și condițiile de drept comun
- Tomul 4: Vladimir Diaconiță - Noțiunea și condițiile de drept comun
- Tomul 5: Vladimir Diaconiță - Noțiunea și condițiile de drept comun
- Tomul 6: Vladimir Diaconiță - Noțiunea și condițiile de drept comun
- Tomul 7: Vladimir Diaconiță - Noțiunea și condițiile de drept comun
- Tomul 8: Vladimir Diaconiță - Noțiunea și condițiile de drept comun
- Tomul 9: Vladimir Diaconiță - Noțiunea și condițiile de drept comun
- Tomul 10: Vladimir Diaconiță - Noțiunea și condițiile de drept comun
- Tomul 11: Vladimir Diaconiță - Noțiunea și condițiile de drept comun
- Tomul 12: Vladimir Diaconiță - Noțiunea și condițiile de drept comun
- Tomul 13: Vladimir Diaconiță - Noțiunea și condițiile de drept comun
- Tomul 14: Vladimir Diaconiță - Noțiunea și condițiile de drept comun
- Tomul 15: Vladimir Diaconiță - Noțiunea și condițiile de drept comun
- Tomul 16: Vladimir Diaconiță - Noțiunea și condițiile de drept comun
- Tomul 17: Vladimir Diaconiță - Noțiunea și condițiile de drept comun
- Tomul 18: Vladimir Diaconiță - Noțiunea și condițiile de drept comun
- Tomul 19: Vladimir Diaconiță - Noțiunea și condițiile de drept comun
- Tomul 20: Vladimir Diaconiță - Noțiunea și condițiile de drept comun
- Tomul 21: Vladimir Diaconiță - Noțiunea și condițiile de drept comun
- Tomul 22: Vladimir Diaconiță - Noțiunea și condițiile de drept comun

Tomul 32

Cuprins

PREFAȚĂ	9
CUVÂNTUL AUTORULUI	17
ABREVIERI	21
TITLUL I. CONSIDERAȚII INTRODUCATIVE	23
1. Executarea silită în natură, între ciocan și nicovală. Argumentele care, prin tensiunea lor, determină regimul juridic al instituției analizate	27
2. Scurte considerații despre istoria executării silite în natură	33
3. Aspecte de drept comparat.....	40
3.1. Primul model: accesul excepțional la executarea silită în natură	41
3.2. Al doilea model: incidența executării în natură în funcție de natura obligației.....	44
3.3. Al treilea model: executarea în natură ocupă locul din frunte în ierarhia remediilor	45
3.4. Al patrulea model: executarea în natură ca principiu temperat de excepții	49
3.5. Concluzii ale exercițiului de cercetare a dreptului comparat	57
TITLUL II. NOȚIUNE; DELIMITĂRI CONCEPTUALE; PRINCIPIUL EXECUTĂRII SILITE ÎN NATURĂ	61
1. Noțiunea executării silite în natură	61
1.1. Sediul materiei.....	61
1.2. Executarea silită în natură este un remediu contractual.....	65
1.2.1. Preferința față de termenul „remediu” este justificată de un criteriu semantic	65
1.2.2. Termenul „remediu” are un rol explicativ	69
1.2.3. Concluzii	71

1.3. Executarea silită în natură – un remediu între alte remedii. Toate remediile sunt, pentru debitor, costuri ale neexecutării	72
1.4. Executarea silită în natură este o formă de drept material la acțiune	77
1.4.1. Scurtă expunere a controversei privitoare la relația dintre obligația încălcată și dreptul material la acțiune	78
1.4.2. Dreptul material la acțiune este un drept autonom, distinct de creanța încălcată	83
1.4.3. Prerogativa creditorului de a obține executarea silită în natură este un drept material la acțiune, distinct de cel constând în posibilitatea de a obține executarea prin echivalent sau rezoluțiunea	84
1.4.4. Consecințe	89
1.5. Definiția executării silite în natură	92
1.5.1. Considerații despre definițiile date în doctrină executării silite în natură	92
1.5.2. Repere pentru construirea definiției	95
1.5.3. Definiția pe care o reținem	103
2. Delimitări conceptuale; relații ale executării silite în natură cu alte instituții conexe	103
2.1. Răspunderea contractuală și executarea silită în natură	103
2.1.1. Cadrul analizei – posibilele relații între răspunderea contractuală și remediile reglementate de art. 1.516 C. civ.	105
2.1.2. Miza principală a discursului	107
2.1.3. Răspunderea contractuală nu este un concept umbrelă; aceasta nu desemnează întreaga paletă de remedii reglementate de art. 1.516 C. civ.	111
2.1.4. Consecințele împrejurării că executarea silită în natură nu este o formă de răspundere contractuală	119
2.2. Executarea silită în natură și executarea silită prin echivalent	119
2.3. Executarea silită în natură și sistemul remediilor contractuale	123

2.3.1. Considerații despre daunele-interese consecutive rezoluțiunii	124
2.3.1.1. Daunele-interese care însoțesc rezoluțiunea sunt distincte de daunele – executare prin echivalent	124
2.3.1.2. Daunele-interese care însoțesc rezoluțiunea sunt o formă de răspundere contractuală	126
2.3.1.3. Daunele care însoțesc rezoluțiunea și daunele – executare prin echivalent. Asemănări și deosebiri	127
2.3.2. Considerații despre rezoluțiune	130
2.3.2.1. Rezoluțiunea nu este o formă de răspundere contractuală	131
2.3.2.2. Desființarea contractului în ipoteza riscului este, de regulă, o formă de rezoluțiune	135
2.3.3. Scurte mențiuni despre excepția de neexecutare	142
2.3.4. Observații despre cazurile în care răspunderea contractuală intervine independent de culpă	143
2.4. Executarea silită în natură și executarea silită, parte a procesului civil	145
3. Despre (in)existența unui principiu al executării silite în natură în sistemul Codului civil român	149
3.1. Sensurile principiului executării silite în natură	149
3.2. Argumentele care sprijină acea viziune asupra principiului care instituie, între remedii, o ierarhie	153
3.3. Motivele pentru care nu trebuie acceptată ideea prevalenței executării silite în natură, în detrimentul celorlalte remedii contractuale	155

TITLUL III. CONDIȚIILE EXECUTĂRII SILITE ÎN NATURĂ A OBLIGAȚIILOR CIVILE CONTRACTUALE

1. Condițiile generale pozitive ale executării silite în natură	164
1.1. Debitorul trebuie să fi săvârșit o neexecutare a unei obligații contractuale	164
1.1.1. Considerații despre ce înseamnă executarea unei obligații contractuale	165
1.1.1.1. Despre obiectul obligației	165

1.1.1.2. Clarificări suplimentare despre interacțiunea dintre standard, vinovăție (culpă) și cazul fortuit.....	175
1.1.1.3. Concluzie legată de ce se înțelege prin executarea obligației contractuale	183
1.1.2. Considerații despre ce înseamnă neexecutarea obligației contractuale. Clasificare.....	185
1.1.3. Clarificare necesară din cauza unei practici neunitare: refuzul debitorului de a executa nu constituie o cerință distinctă de aceea a neexecutării obligației.....	188
1.2. Neexecutarea trebuie să fie fără justificare	192
1.2.1. Ce se înțelege prin neexecutare justificată a unei obligații	192
1.2.2. Clarificări suplimentare despre neexecutările fără justificare și neculpabile; cazul neexecutărilor determinate de evenimente de forță majoră, în sens larg	194
1.2.2.1. Precizări preliminare. Instituția riscului contractului, pe scurt	194
1.2.2.2. Neexecutarea neculpabilă, determinată de un eveniment de forță majoră, în sens larg, este o neexecutare fără justificare	196
1.2.3. Clarificări justificate de o practică neunitară: despre caracterul nejustificat al neexecutării în materia promisiunilor de vânzare	204
1.2.4. Concluzii	206
1.3. Creditorul trebuie să poată invoca neexecutarea.....	207
1.4. Legea trebuie să permită constrângerea sub forma executării silită în natură; situația aparte a obligațiilor de a da	211
1.4.1. Noțiunea de obligație de a da. Dileme cu privire la existența obligației de a da, consens doctrinar în privința obiectului acesteia	212
1.4.2. Argumente pentru care s-ar putea susține că obligația de a da are un obiect concret, material – înlăturarea obstacolelor din calea transferului dreptului	217
1.4.3. Consecințe	222

1.5. Debitorul trebuie să fie în întârziere	225
2. Condițiile generale negative sau limitele executării silită în natură.....	228
2.1. Imposibilitatea executării obligației	230
2.1.1. Imposibilitatea realizării obiectului obligației. Un prim pas pentru definirea limitei instituite de art. 1.527 C. civ. Cazul imposibilității relative și culpabile	230
2.1.1.1. Observații preliminare. Punerea problemei.....	230
2.1.1.2. Exemple de cazuri de imposibilitate relativă culpabilă de executare a obligației	233
2.1.1.3. Motivele pentru care limita imposibilității de executare reglementate de art. 1.527 C. civ. nu include și imposibilitatea culpabilă relativă de realizare a obiectului obligației	237
2.1.2. Situația obligațiilor a căror executare implică faptul personal al debitorului. Al doilea pas pentru definirea limitei reglementate de art. 1.527 C. civ.	241
2.1.3. Imposibilitatea executării obligației în cazul promisiunilor de vânzare	249
2.1.3.1. Art. 1.669 C. civ. vizează condițiile de validitate ale vânzării promise	250
2.1.3.2. Forma promisiunii nu reprezintă, în niciun scenariu, un impediment pentru suplinirea consimțământului	251
2.1.3.3. Existența unei preempțiuni de drept comun nu împiedică suplinirea consimțământului	258
2.1.3.4. Scoaterea bunului din circuitul civil blochează posibilitatea beneficiarului de a obține hotărârea care să țină loc de contract.....	263
2.1.4. Pieirea fortuită a lucrului asupra căruia poartă obligația	266
2.1.5. Cazul în care, prin natura sa, realizarea obiectului obligației depinde de concursul unui terț.....	268
2.2. Onerozitatea excesivă a executării silită în natură.....	270
2.2.1. Ipoteza de lucru; ce se înțelege prin onerozitate excesivă a executării obligației de către debitor	271
2.2.2. Opțiunile creditorului	271
2.2.2.1. Opțiunea 1: executarea silită în natură	271
2.2.2.2. Opțiunea a 2-a: executarea prin echivalent	274

2.2.3. Repere pentru a determina dacă dreptul la executarea în natură se exercită abuziv	277
2.2.3.1. Simpla onerozitate excesivă cauzată de fapta culpabilă a debitorului	278
2.2.3.2. Profitul creditorului rezultat din executarea defectuoasă	286
2.2.3.3. Pasivitatea creditorului în a diminua consecințele nefaste ale neexecutării	288
2.2.3.4. Circumstanțele excepționale în care se găsește debitorul	296
2.2.3.5. Concluzii preliminare	297
2.3. Interese exterioare părților din litigiu	297
2.3.1. Neexecutarea eficientă nu constituie o limită a executării silite în natură	298
2.3.1.1. Ce înseamnă neexecutare eficientă și cum se argumentează că este aceasta împiedicată de accesul creditorului la executarea silită în natură	298
2.3.1.2. Ipotezele de neexecutări eficiente nu se găsesc în afara sferei de incidență a remediului executării silite în natură	300
2.3.2. Problema risipei, inclusiv sub forma încălcării instanțelor cu litigii subsecvente celui prin care a fost acordat remediul executării în natură	306
3. Condiții speciale	309
3.1. Notificarea	309
3.2. Autorizarea instanței	311
CONCLUZII	313
BIBLIOGRAFIE	321

UNIVERSAL JURIDIC

CAMPANIA „ANTIPIRATERIE”

ujmagro®
UNIVERSAL JURIDIC

RESPECT PENTRU PROFESORII NOȘTRI!
FACULTATEA DE DREPT FORMEAZĂ JURIȘTI,
NU INFRACTORI!

Parteneri

nr.	pentru oameni și	numărul
op. cit.		opera citată
p.		pagina
pp.		paginile
par.		paragraful
passim		în diverse locuri
pct.		punctul
PR		„Pandectele române” – Repertoriu de jurisprudență, doctrină și legislație – serie nouă
RDC		„Revista de drept comercial”
RRD		„Revista română de drept”
RRDA		„Revista română de drept al afacerilor”
RRDJ		„Revista română de jurisprudență”
RRDP		„Revista română de drept privat”
RRES		„Revista română de executare silită”
s.		secția
s. civ.		secția civilă
s. civ. propr. int.		secția civilă și de proprietate intelectuală
s. com.		secția comercială
SUBB		Revista „STUDIA Universitatis Babeș-Bolyai” – Series Iurisprudentia
sent. civ.		sentința civilă
s.n.		sublinierea noastră
supra		mai sus
Trib.		Tribunalul
Trib. jud.		Tribunalul județean
Trib. Suprem		Tribunalul Suprem
urm.		următoarele
vol.		volumul

TITLUL I

Considerații introductive

„Orice are un preț” – spunem noi astăzi. Și afirmația noastră nu ar avea doar sensul înălțător că rezultatele presupun sacrificii, ci și conotația, din păcate, mai bine ancorată în realitate că, dacă suma este potrivită¹, poți obține tot ce vrei. Puțini – se pare – au rămas romanticii care se încăpățânează să aibă ceva anume cu „orice preț”.

Această constatare se manifestă și când vine vorba de remedii contractuale. Executarea silită în natură a obligațiilor – instituție care cândva părea consecința absolut necesară a forței obligatorii a contractului² – a ajuns astăzi să fie reglementată, în țări puternic dezvoltate

¹ A se vedea, spre exemplu: C.I. Cohen, *The Price of Everything, the Value of Nothing: Reframing the Commodification Debate*, în Harvard Law Review, vol. 117, no. 689, 2003, disponibil on-line la SSRN: <http://ssrn.com/abstract=479321> (29.08.2016); M. Geistfeld, *Placing a price on pain and suffering: a method for helping juries determine tort damages for nonmonetary injuries*, în California Law Review, vol. 83, nr. 3, pp. 773-852; R. Avraham, *Putting a Price on Pain-and-Suffering Damages: A Critique of the Current Approaches and a Preliminary Proposal for Change*, în Northwestern University Law Review, vol. 100, 2006, Northwestern Law & Econ Research Paper No. 05-23, disponibilă on-line la SSRN: <http://ssrn.com/abstract=835024> (29.08.2016); R.R. Bovbjerg, F. Sloan, J.F. Blumstein, *Valuing Life and Limb in Tort: Scheduling Pain and Suffering*, în 83 Nw. U. L. Rev. 908 (1988-1989), p. 908 et seqq.; W. Kip Viscusi, *Pain and Suffering in Product Liability Cases: Systematic Compensation or Capricious Awards?*, în 8 Int'l Rev. L. & Econ. 203 (1988), p. 203 et seqq.; J.A. King, *Pain and Suffering, Noneconomic Damages, and the Goals of Tort Law*, în 57 SMU L. Rev. 163 (2004), p. 163 et seqq.

² I. Schwenzer (ed.), Schlechtriem & Schwenzer: *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods*, vol. II, ed. a 3-a, Oxford University Press, Oxford, 2010, p. 460; G. Vlavianos, *Specific performance in the Civil Law: Mediating between inconsistent principles inherited from Roman-canonical tradition via the French astreinte and the Quebec injunction*, în 24 Rev. Gen. 515 1993, p. 518; L. Pop, I.F. Popa, S.I. Vidu, *Tratat elementar de drept civil. Obligațiile*, Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 267; G. Viney, *Exécution de l'obligation, faculté de remplacement et réparation en nature en droit français*, în M. Fontaine, G. Viney (dir.), „Les sanctions de l'inexécution des obligations contractuelles. Études de droit

economic și moderne¹, precum și în proiecte doctrinare de unificare a legislațiilor în materie contractuală, cum sunt Principiile UNIDROIT², Principiile Dreptului European al Contractelor (PECL)³ sau Proiectul Cadrului Comun de Referință (DCFR)⁴, în maniere care îi restrâng tot mai mult câmpul de aplicare. Astfel, regulile variază de la recunoașterea incidenței remediei doar în circumstanțe excepționale, când daunele se dovedesc a fi inadecvate⁵, până la instituirea dreptului de principiu⁶ al creditorului de a recurge la executarea în natură, principiu de la care

comparé”, LGDJ, Bruylant, 2001, p. 171; acest din urmă autor arată că „*l'essence même de l'obligation est d'être exécutée telle quelle et que l'exécution en nature est la solution la plus naturelle et la plus respectueuse de la convention*”.

¹ Reglementările la care ne-am raportat, în această lucrare au fost cele din Marea Britanie, Franța, Québec și Germania. Am ales aceste legislații străine întrucât le-am considerat suficient de apropiate de sistemul nostru de drept încât studiul lor să fie apt să furnizeze informații utile juristului român.

² Disponibile on-line la www.unidroit.org/.../principles/.../principles2010/integralversionprinciples2010-e.pdf (29.08.2016).

³ Disponibile on-line la <http://www.transnational.deusto.es/emttl/documentos/Principles%20of%20European%20Contract%20Law.pdf> (29.08.2016).

⁴ Disponibil on-line la http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcf-outline_edition_en.pdf (29.08.2016).

⁵ Este cazul sistemelor de *common law*. În acest sens, a se vedea, spre exemplu: A. Burrows, *A casebook on contracts*, ed. a 3-a, Hart Publishing, Oxford & Portland, Oregon, 2011, p. 462; E. McKendrick, *Contract law*, ed. a 10-a, Palgrave Macmillan, 2013, p. 372; H. Beale, B. Fauvarque-Cosson et alii, *Cases, Materials and Text on Contract Law*, Hart Publishing, Oxford & Portland, Oregon, 2010, p. 840 et seqq.; E. Peel, *The Law of Contract*, ed. a 12-a, Sweet & Maxwell, Londra, 2007, p. 1100; A. Kronman, *Specific performance*, în 45 U. Chi. L. Rev. 351 1977-1978, p. 355; A. Schwartz, *The case for specific performance*, în The Yale Law Journal, 89/1979, p. 272; T. Ulen, *The efficiency of specific performance: toward a unified theory of contract remedies*, în 83 Mich. L. Rev. 1984-1985, p. 343.

⁶ ICCJ, s. I civ., dec. nr. 7698 din 1 noiembrie 2011; T. Bodoaşcă, S.O. Nour, I. Puie, *Teoria generală a obligațiilor*, Ed. Universul Juridic, București, 2010, p. 328; M. Floare, *Buna și reaua-credință în negocierea și executarea contractelor de drept comun în noul Cod civil și în dreptul comparat*, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 324; D. Mazeaud, *L'exécution forcée en nature dans la réforme du droit des contrats*, Recueil Dalloz 2016, p. 2477, disponibil on-line la www.dalloz.fr (04.01.2016), p. 2; Y.M. Laithier, *La prétendue primauté de l'exécution en nature*, în Revue des contrats (2005), disponibil on-line la www.lextenso.fr (04.01.2016); C. Paziuc, *Does the principle pacta sunt servanda entail a hierarchy of remedies in Romanian contract law? A historical and economic approach*, în „Studii și cercetări juridice europene. Conferința internațională a doctoranzilor în drept din Timișoara”, ed. 2016, Ed. Universul Juridic, Timișoara, 2016, p. 249.

sunt constituite mai multe¹ sau mai puține² excepții. Legiuitorul român pare să fi rămas romantic: a stabilit expres, printr-o dispoziție specială, o singură limită a prerogativei creditorului de a recurge la executarea în natură – i.e. imposibilitatea executării³. La aceasta se poate adăuga limita generală a exercitiului drepturilor – buna-credință și corolarul acesteia, anume interdicția abuzului de drept⁴.

Contrastul aparent dintre legislația română și alte legislații ne-a atras atenția. Astfel, în lucrarea de față, ne propunem să studiem noțiunea și condițiile (în care sunt incluse limitele) executării silită în natură a obligațiilor contractuale.

Se impune, dintru început, să precizăm că tema acestei lucrări este dată de remediu substanțial al executării silită în natură, nu de executarea silită – parte a procesului civil. Prima noțiune – cea pe care o vom studia – este, după cum vom arăta în cuprinsul lucrării, o formă de drept material la acțiune pe care creditorul îl are asupra debitorului și care conferă primului prerogativa de a obține prestația care i se cuvine în temeiul raportului de datorie, dacă aceasta este posibilă. Cea de-a doua noțiune menționată – cea pe care nu o vom studia – este îndeobște definită ca fiind „*subansamblul normelor juridice care reglementează punerea în executare, cu ajutorul forței coercitive a statului, a titlurilor*

¹ Exemple, în acest sens, pot constitui dreptul român, dreptul german și Principiile UNIDROIT. A se vedea *infra*, Subcapitolul 3.4.

² E.g., DCFR. A se vedea *infra*, Subcapitolul 3.4.

³ Art. 1.527 C. civ.

⁴ Art. 14 și art. 15 C. civ. Vom arăta în cuprinsul acestei lucrări că recursul la remediu executării în natură este un drept subiectiv (material la acțiune) autonom, nu un aspect al dreptului subiectiv primar a cărui negare sau încălcare a condus la necesitatea accesării remediei. Pentru o amplă cercetare a acestei problematice, a se vedea M. Nicolae, *Tratat de prescripție extinctivă*, Ed. Universul Juridic, București, 2010, p. 154 et seqq. Cu toate acestea, nu vom studia, aici, problema dacă acest drept este susceptibil de abuz, ci vom porni de la premisa că această prerogativă – independent dacă este autonomă sau atașată altui drept – permite incidența teoriei abuzului de drept. În același sens, C.E. Zamșa, *Efectele obligațiilor civile*, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 115; în sensul că judecătorul poate cenzura opțiunea creditorului pentru remedii, a se vedea V. Stoica, R. Dincă, *Asupra câtorva probleme juridice incidente în Decizia nr. 3556/2006 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secția comercială. Depunerea acțiunii în anularea hotărârii arbitrale. Distincția între capacitatea de folosință și capacitatea de exercițiu a persoanei juridice. Inadmisibilitatea cumulului daunelor-interese moratorii cu cele compensatorii*, în RRDP nr. 1/2009, disponibil on-line la www.idrept.ro (29.08.2012), par. 19; V. Forti, *Exécution forcée en nature*, Répertoire de droit civil Dalloz, 2016, disponibil on-line la www.dalloz.fr (04.01.2016), p. 17.

*executorii în vederea realizării silită a drepturilor subiective civile consacrate în aceste titluri*¹. Deși sunt noțiuni distincte, există totuși interacțiuni între cele două. Astfel, de vreme ce executarea silită în natură este un drept material la acțiune, aceasta înseamnă că se poate exercita atât în etapa judecătii (e.g., prin cererea de chemare în judecată, creditorul solicită condamnarea debitorului la realizarea obiectului obligației), cât și în etapa executării silită, fază a procesului civil. Așa stând lucrurile, înseamnă că executarea silită – parte a procesului civil imprimă, inevitabil, anumite aspecte de regim juridic și remedii executării silită în natură (e.g., condiții ale remedii care se aplică atunci când executarea silită în natură se exercită în cadrul executării silită ca parte a procesului civil). Întrucât lucrarea de față este de factură substanțială, nu ne vom apleca asupra acelor condiții ale executării silită în natură care, în mod tradițional, sunt studiate la disciplina dreptului procesual civil, în materia executării silită ca parte a procesului civil. Astfel, nu vom aborda, spre exemplu, problema titlului executoriu (art. 632 *et seqq.* C. pr. civ.), problema imposibilității executării din cauza ascunderii bunului (art. 891 C. pr. civ.) și altele asemenea.

Lucrarea are trei titluri sau părți, fiecare dintre acestea cuprinzând câte trei capitole. Prima parte este de introducere și debutează printr-un inventar al argumentelor aduse în literatura de specialitate și de jurisprudență atât în favoarea, cât și împotriva remedii studiat de noi. Aceste argumente contribuie, după cum vom vedea, la determinarea regimului juridic al executării silită în natură. Titlul introductiv continuă cu scurte considerații despre istoria executării silită în natură și cu prezentarea unor aspecte de drept comparat. Acestea s-au dovedit utile pentru construirea celui de-al doilea titlu, care se preocupă de stabilirea locului pe care executarea silită în natură îl ocupă în sistemul remediilor contractuale. Aici vom descifra, întâi, noțiunea executării silită în natură,

¹ M. Nicolae, *Comentariu general al Cărtii a V-a*, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), „Noul Cod de procedură civilă comentat și adnotat”, vol. II, Ed. Universul Juridic, București, 2016, pp. 290-291. Pentru alte definiții ale executării silită, ca instituție de drept procesual, a se vedea, spre exemplu, și V.M. Ciobanu, T.C. Briciu, C.C. Dinu, *Drept procesual civil. Drept execuțional civil. Arbitraj. Drept notarial. Curs de bază pentru licență și masterat, seminare și examene*, Ed. Național, București, 2013, p. 511; E. Oprina, I. Gârbuleț, *Tratat teoretic și practic de executare silită. Vol. I – Teoria generală și procedurile execuționale*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 14; S. Zilberstein, V.M. Ciobanu, *Drept procesual civil. Executarea silită*, vol. I, Ed. Lumina Lex, București, 1996, p. 13; D. Ghiță, *Executarea obligațiilor prin mijloace indirecte*, Ed. C.H. Beck, București, 2016, p. 46.

apoi vom arăta relația acesteia cu alte instituții conexe, pentru ca, în fine, să prezentăm concepția noastră despre principiul executării silită în natură. Al treilea titlu cuprinde analiza condițiilor executării silită în natură. Acestea pot fi grupate în două categorii: generale (aplicabile tuturor formelor de executare silită în natură) și speciale (aplicabile doar unora dintre manierele de constrângere specifice remedii analizat). Titlul III va începe cu analiza condițiilor generale. Primele dintre acestea care vor fi studiate vor fi cele pozitive (adică acele elemente care trebuie să fie prezente, să se întâmple, pentru a se putea permite creditorului executarea silită în natură), apoi cele negative (adică acele elemente care trebuie să nu fie prezente, trebuie să nu se întâmple, pentru ca executarea silită în natură să poată avea loc); aceste condiții negative mai sunt numite și limite ale executării silită în natură. În fine, în ultimul capitol vor fi analizate, succint, condițiile speciale, aplicabile unora dintre formele de constrângere specifice executării silită în natură.

1. Executarea silită în natură, între ciocan și nicovală.

Argumentele care, prin tensiunea lor, determină regimul juridic al instituției analizate

Răspunderea contractuală nu stârnește prea mari controverse principiale. E consonant cu bunul nostru simț juridic ca victima neexecutării obligației să fie despăgubită, ca prejudiciile acoperite să fie în legătură cauzală cu fapta debitorului și să fie previzibile, ca răspunderea să fie condiționată, în principiu, de vinovăție și așa mai departe. Nici rezoluțiunea nu generează probleme fundamentale. E limpede că ea trebuie să rămână un remediu de ultim resort¹, dat fiind că are aptitudinea de a răsturna, prin desființarea contractului, modul în care părțile au ales să

¹ Rezoluțiunea este un remediu de ultimă instanță în majoritatea sistemelor de drept. A se vedea, spre exemplu: E. van Vuuren, *Termination of International Commercial Contracts for Breach of Contract: The Provisions of the Unidroit of International Commercial Contracts*, în 15 *Ariz. J. Int'l & Comp. L.* 583 (1998), *passim*, în special p. 589 *et seqq.*; C. von Bar, E. Clive (ed.), *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law, Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, Full Edition, vol. I, Sellier, 2010, p. 856; L. Fictola, *Comparing remedies for breach of contract in Italian and English Law*, 2011, disponibil la SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1990791> (03.01.2017), p. 12; G.H. Treitel, *Remedies for Breach of Contract: A Comparative Account*, Clarendon Press, Oxford, 1988, p. 576; A.E. Butler, *A practical guide to the CISG: Negotiations through litigation*, Aspen Publishers, 2007, disponibil la <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/butler6.html> (03.01.2017), Cap. VI, p.1.

distribuie, între ele, riscurile asociate obiectului convenției lor¹. Executarea silită în natură, în schimb, este prinsă la mijloc într-un puternic iureș de argumente, dintre care unele o sprijină, iar altele o înnfierează.

Întâi, câteva considerații despre **argumentele împotriva** executării silită în natură:

În practică, în lume², **creditorii** preferă, îndeobște, răspunderea contractuală în detrimentul executării silită în natură³. Se spune⁴ că este mai pragmatic așa; întâi, pentru că debitorul silit e foarte posibil să nu își dea osteneala să execute obligația conform; apoi, pentru că este preferabil pentru creditor să obțină obiectul obligației din altă parte, cu celeritate, urmând să fie despăgubit de debitor, decât să aștepte pronunțarea hotărârii judecătorești și executarea în natură din partea celui din urmă⁵.

¹ G.H. Treitel, *op. cit.*, p. 576; V. Diaconită, *Condițiile substanțiale ale rezoluțiunii în noul Cod civil*, în RRDP nr. 6/2012; G. Wagner, *Termination and cure under the Common European Sales Law: Avoiding pitfalls in contract remedies*, 2012, disponibil la SSRN: <http://ssrn.com/abstract=2083049> (29.08.2012), p. 12.

² Comisia UNCITRAL, *Digest of Case Law on the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods*, ed. 2012, p. 227; P.H. Rubin, *Unenforceable contracts: penalty clauses and specific performance*, în 10 J. Legal Stud. 237 1981, p. 246; E. McKendrick, *op. cit.*, p. 375; A. Schwartz, *op. cit.*, p. 277.

³ În cadrul acestei analize, răspunderea contractuală desemnează exclusiv executarea prin echivalent și daunele consecutive rezoluțiunii. Este adevărat că unii autori și judecatori consideră că răspunderea contractuală include executarea în natură [a se vedea, în acest sens, spre exemplu: C. Ap. București, s. a IV-a civ., dec. nr. 2319 din 19 decembrie 2006; C. Paziuc, *Răspunderea contractuală și sistemul remediilor pentru neexecutarea obligațiilor contractuale*, în RRDP nr. 1/2015, p. 163 *et seq.*; I. Dogaru, P. Drăghici (coord.), *Bazele dreptului civil. Volumul III. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. C.H. Beck, București, 2009, p. 587]. Nu suntem de acord cu acest punct de vedere, pentru motivele expuse în V. Diaconită, *Neexecutarea fără justificare și neexecutarea culpabilă. Scurt exercițiu de corelare*, în RRDP nr. 1/2015, p. 113 *et seq.*

⁴ P.H. Rubin, *op. cit.*, p. 246; A. Schwartz, *op. cit.*, p. 277.

⁵ O asemenea critică nu poate fi primită și în cadrul sistemului român de drept, întrucât – vom argumenta în această lucrare – executarea prin altul este o formă a executării în natură, nu o formă a executării prin echivalent. În țările de *common law*, realizarea de către creditor sau prin intermediul unui terț a prestației datorate de către debitor este rezolvată de instituția daunelor (*damages*); în acest sens, a se vedea: G.H. Treitel, *op. cit.*, p. 43; P.H. Rubin, *op. cit.*, p. 246; A. Schwartz, *op. cit.*, p. 277. Litera Codului civil francez, înainte de recenta reformă a dreptului obligațiilor operată prin Ordonanța nr. 2016-131 din 10 februarie 2016, și, pe cale de consecință, și cea a vechiului nostru Cod civil au permis unor autori să adopte aceeași viziune asupra

Nici **debitorii** nu pare că au prea multe lucruri bune de spus despre executarea silită în natură. Aceasta, în primul rând, pentru că executarea în natură este aptă, de multe ori, să conducă la înfrângerea libertății lor fizice – contra ideii antice că *nemo praecise cogi potest ad factum*¹. În al doilea rând, executarea în natură este deseori mai împovăratore pentru debitor decât răspunderea, întrucât, spre deosebire de cea din urmă, ea nu este condiționată de dovada vreunui prejudiciu în patrimoniul creditorului²; astfel, se poate întâmpla ca, prin executarea în natură, debitorul să fie constrâns să facă eforturi economice mari pentru a aduce în stare de conformitate o prestație cu mici defecte, lucru ce nu ar avea loc dacă debitorului i s-ar fi angajat simpla răspundere pentru respectivele neconformități³.

În fine, chiar **societatea în ansamblu** poate reproșa remediei analizat aici anumite consecințe pe care aceasta le produce. Prima critică adusă executării în natură în literatura de specialitate, din această

conținutului executării în natură și în aceste sisteme de drept continental. Spre exemplu, a se vedea Y.M. Laithier, *op. cit.*, p. 1. Autoarea definește executarea obligației astfel: „*l'exécution est la réalisation de l'obligation et que l'exécution forcée a lieu soit en nature si le débiteur est condamné à fournir l'objet précis de la prestation convenue, soit par équivalent si le débiteur est condamné à payer des dommages-intérêts évalués de façon à satisfaire l'intérêt qu'avait le créancier à l'exécution du contrat*”. Această opinie nu a fost însă una generalizată. Astfel, alți autori, corect, din punctul nostru de vedere, atât în raport cu vechile legislații civile din Franța (și, deci, și din România), cât și în raport cu legislațiile actuale, afirmă că executarea silită va rămâne în natură și în acele scenarii în care, în urma neexecutării obligației de către debitor, creditorul își procură el însuși sau își procură prin altul, totul pe cheltuiala debitorului, prestația ce i se datora. Pentru această optică, a se vedea V. Forti, *op. cit.*, *passim*. Autorul definește executarea silită în natură astfel: „*l'exécution forcée en nature peut dès lors être définie comme l'obtention par le créancier de l'exécution de l'obligation en cas d'inexécution imputable au débiteur*”. În același sens, a se vedea și A. Bénabent, *Droit des obligations*, ed. a 14-a, LGDJ, 2014, par. 845, sau F. Terré, P. Simler, Y. Lequette, *Droit civil. Les obligations*, ed. a 11-a, Dalloz, 2013, par. 1077.

¹ G. Vlavianos, *op. cit.*, p. 518 *et seq.*

² V. Forti, *op. cit.*, p. 39; V. Diaconită, *Neexecutarea fără justificare și neexecutarea culpabilă. Scurt exercițiu de corelare*, *op. cit.*, p. 118; G. Vlavianos, *op. cit.*, p. 530; în același sens, există o bogată jurisprudență franceză: Civ. 3^e, 6 mai 1980, nr. 78-16.390, Bull. civ. III, nr. 91; Civ. 3^e, 24 octombrie 1990, nr. 89-15.142, Bull. civ. III, nr. 201; Gaz. Pal. 28-30 iulie 1991, p. 15; Civ. 1er, 19 iunie 2007, nr. 05-10.937, LPA 2007, nr. 148, toate aceste decizii fiind citate în V. Forti, *op. cit.*, p. 39.

³ BGH, 10 octombrie 1985 și Cass. Civ., 17 noiembrie 1984, în H. Beale, B. Fauvarque-Cosson *et alii*, *op. cit.*, p. 856 *et seq.*; *Ruxley Electronics and Construction Ltd v Forsyth*, în 4 Waikato L. Rev. 154 (1996), p. 154 *et seq.*

perspectivă, este aceea că nu permite neexecutările eficiente¹. Astfel, este considerată ca fiind Pareto-eficientă² acea situație în care debitorul sacrifică pe creditorul inițial în favoarea unui nou creditor, pentru un preț suplimentar care să-i permită debitorului atât despăgubirea integrală a creditorului inițial, cât și obținerea unui profit propriu. Eficiența decurge din aceea că (i) creditorul inițial nu suferă în urma neexecutării – despăgubirea sa fiind, prin ipoteză, integrală –, (ii) debitorul obține un profit față de scenariul în care ar fi rămas loial creditorului inițial și (iii) prestația debitorului ajunge în mâinile celui care o prețuiește cel mai mult (este vorba de creditorul subsecvent, care este dispus să plătească pentru acea prestație mai mult decât primul creditor). Așadar, se spune că remediul executării în natură descurajează astfel de neexecutări cu final fericit prin aceea că, indiferent de cât de profitabilă pentru toată lumea ar fi afacerea debitorului cu noul potențial creditor, creditorul inițial o poate bloca, cerând, în natură, prestația pentru sine³.

A doua critică făcută executării în natură din perspectiva societății este că poate încălca rolul instanțelor judecătorești mult, în raport cu

¹ R.L. Birmingham, *Damage measures and economic reality: the geometry of contract law*, în Duke Law Journal, 1969, p. 49 et seq.; idem, *Breach of contract, damage measures and economic efficiency*, în 24 Rutgers Law Review, 1970, p. 273 et seq.; J. Barton, *The economic basis of damages for breach of contract*, în 1 Journal of Legal Studies, 1972, p. 277 et seq.; C.J. Goetz, R.E. Scott, *Liquidated damages, penalties, and the just compensation principle: some notes on an enforcement model and a theory of efficient breach*, în 77 Columbia Law Review, 1977, p. 554 et seq.

² În general, un scenariu este considerat pareto-eficient, în comparație cu scenariul inițial, care a fost modificat pentru a se ajunge la scenariul analizat, dacă nicio persoană implicată în scenariu nu consideră că a suferit și cel puțin o persoană consideră că a câștigat (N. Barr, *Economics of the welfare state*, ed. a 5-a, Oxford University Press, p. 46; T. Ulen, *op. cit.*, p. 342).

³ Această problematică va fi analizată în cuprinsul lucrării de față, *infra*, Titlul III, Secțiunea 2.3.1. Pentru critica acestei teorii a neexecutării eficiente, a se vedea, cu titlu de exemplu: A. Bernard, *Law and Economics, une science idiote?*, Recueil Dalloz 2008, p. 2806, disponibil on-line la www.dalloz.fr (03.01.2017), *passim*; A. Ogus, M. Faure, *Economie du droit: le cas français*, Panthéon Assas, 2002, disponibil, on-line, la www.dalloz.fr (03.01.2017), *passim*; L. Miller, *The Common Frame of Reference and the feasibility of a common contract law in Europe*, în Journal of Business Law, 2007, p. 393; J.P. Chazal, *L'ultra-indemnisation: une réparation au-delà des préjudices directs*, Recueil Dalloz 2003, p. 2326, disponibil on-line la www.dalloz.fr (03.01.2017), p. 3; Ch. Jamin, *Que reste-t-il de l'intangibilité du contrat*, Colloque Chambéry, Dr. et patrimoine, mars 1998, disponibil on-line la www.dalloz.fr (03.01.2017), p. 1; R. Encinas de Munagorri, *L'analyse économique est-elle une source du droit? Propos sur la doctrine du Premier président de la Cour de cassation*, în RTDciv. 2006, p. 505, disponibil on-line la www.dalloz.fr (03.01.2017), p. 4.

remediul răspunderii contractuale. Astfel, ulterior acordării daunelor de către instanță, creditorul și debitorul o iau pe căile lor diferite, nu se mai interesează, de regulă, unul de celălalt și, important, dispare, de cele mai multe ori, sursa conflictului dintre ei: disputa lor s-a terminat prin obligarea debitorului cuprinsă într-un titlu executoriu de a-i plăti creditorului o sumă de bani. Dacă debitorul execută – foarte bine; dacă nu – se trece la executarea silită (parte a procesului civil). În schimb, dacă debitorul este constrâns prin titlul executoriu să realizeze în natură obiectul obligației, lucrurile pot să nu rămână tot la fel de net tranșate. Astfel, e posibil ca debitorul să execute obligația cuprinsă în titlul executoriu, dar să o facă, din perspectiva creditorului, într-un mod defectuos. Aceasta antrenează un alt litigiu, privitor la neconformitate, sau chiar o serie de alte litigii având această temă¹.

Argumentele pentru executarea silită în natură sunt, foarte pe scurt – unele dintre acestea urmând a fi dezvoltate în paragrafe ulterioare –, următoarele:

Întâi, istoric, așa cum vom vedea mai jos², forța executării silite în natură a căpătat amploare datorită preceptelor religioase și morale de a nu minți și de a respecta cuvântul dat. Acestea, firește, nu au dispărut, iar autoritatea lor nu poate fi pusă în discuție.

Apoi, este adevărat – am afirmat-o și noi, cu o altă ocazie³ – că toate remediile, nu doar executarea în natură, au drept sens principal să determine debitorul să-și respecte angajamentul⁴. Pe scurt, aceasta se întâmplă întrucât amenințarea remediilor face, pentru debitor, ca o eventuală neexecutare să fie costisitoare; în calculele sale, debitorul rațional nu poate conchide că e mai bine să nu execute, pentru că, în felul acesta, rămâne și cu ce datora și ajunge să aibă și ce i se datora. Dimpotrivă, debitorul rațional trebuie să aibă în vedere că, dacă nu execută voluntar, este posibil să fie constrâns să o facă, este posibil să fie obligat să îl despăgubească pe creditor pentru neexecutare, după cum, în fine, este posibil să rămână fără ce i se datora ca urmare a rezoluțiunii contractului la inițiativa creditorului. Totuși, dintre toate, remediul

¹ În acest sens, a se vedea G.H. Treitel, *op. cit.*, p. 47.

² *Infra*, Capitolul 2.

³ V. Diaconiță, *Neexecutarea fără justificare și neexecutarea culpabilă. Scurt exercițiu de corelare*, *op. cit.*, p. 111.

⁴ C. Paziuc, *Does the principle pacta sunt servanda entail a hierarchy of remedies in Romanian contract law? A historical and economic approach*, *op. cit.*, p. 249.